

Strategi för kyrkans äldrearbete 2015

Innehåll

Inledning

Sammandrag

I UTGÅNGSPUNKTER FÖR STRATEGIN

- 1.1 Med Bibeln som utgångspunkt
- 1.2 Strategiska utgångspunkter
- 1.3 Definitioner
- 1.4 Samhällssituationen
- 1.5 Åldringarnas grundtrygghet

II BEHOVET AV FÖRÄNDRING I KYRKANS ÄLDREARBETE.

- 2.1 Nuläget i äldrearbetet
- 2.2 Tyngdpunktsförskjutning i äldrearbetet
- 2.3 Klientenkät
- 2.4 Diakonibarometerns kartläggning av äldrearbetet
- 2.5 SWOT-analys av äldrearbetet

III VÄRDERINGAR

IV PRIMÄRUPPGIFT OCH VISION I KYRKANS ÄLDREARBETE

V UTVECKLINGSMÅL FÖR KYRKANS ÄLDREARBETE

- 5.1 Att stärka den kristna tron och det själsliga och andliga livet
- 5.2 Granskning av tyngdpunkterna i verksamheten
- 5.3 Utvecklande av verksamhetens kvalitet
- 5.4 Effektivisering av samverkan och nätverksarbete
- 5.5 Mångkulturellt äldrearbete
- 5.6 Personalens välmående och utbildning
- 5.7 Att trygga verksamheten
- 5.8 Information

VI UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH FORSKNING

LITTERATUR

Litteratur

Inledning

Den åldrande befolkningen är ett fenomen som påverkar hela världen. Europeiska unionen har gått in för att utvärdera de åtgärder medlemsländerna vidtagit för att möta de förändringar som en åldrande befolkning medför. EU engagerar sig också för solidariteten generationerna emellan. I Finland har man antagit utmaningen genom att i en utredning kartlägga de utmaningar och möjligheter förändringen i befolkningsstrukturen medför för det finländska samhället. Dessutom arbetar man med flera olika utvecklingsprogram för att skapa nya verksamhetsmodeller. Inom församlingsarbetet stöter man också på de utmaningar som åldrandet medför för verksamheten. I församlingarna ställs man inför en ny situation. Förändringarna i samhällsstrukturen, kyrkans tidigare strategier och det programbaserade samhälleliga utvecklingsarbetet manar oss till en grundligare utvärdering av kyrkans seniorverksamhet. Det här var också upptakten till arbetet med att skapa en strategi för äldrearbetet.

Dels uppstod behovet av en strategi för äldrearbetet i de önskemål och förfrågningar som kom från fältet om kyrkans framtida riktlinjer för äldrearbetet, dels hade församlingarnas diakoniarbetare ombetts att vara med och arbeta fram äldrepolitiska strategier för kommunerna, vilket också har skett i många församlingar. Enligt Kommunförbundet har 80 procent av kommunerna ett eget äldrepolitiskt program där målsättningen är ett gott samarbete mellan samtliga relevanta aktörer. Tack vare samarbetet kan man uppnå både ekonomiska och kvalitativa synergieffekter och därmed garantera att vi kan erbjuda god service för åldringarna.

Avsikten och syftet med strategin för kyrkans äldreomsorg är att med sikte på år 2015 skapa grundförutsättningar, riktlinjer och målsättningar för äldrearbetet. Utgångspunkten för strategin är att göra arbetsfördelningen tydligare mellan det egentliga församlingsarbetet och den diakonala äldreomsorgen. Rätt många pensionerade församlingsbor vill delta i det traditionella församlingsarbetet och hellre själva vara aktiva aktörer än föremål eller objekt för äldreomsorg. Det diakonala äldrearbetet bör vara inriktat på dem som inte har tillgång till annan hjälp. Kyrkan bör framöver fungera som förespråkare för en human ålderdom. Kyrkan anser åldringarnas liv vara såväl värdefullt som värt vår aktning oberoende av om personen i fråga bor kvar i sitt eget hem, i en servicelägenhet eller på någon institution.

Strategin har utarbetats i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet, länsstyrelsen, kristna och äldreomsorgsorganisationer samt representanter för stora och små församlingar. Med anledning av strategin arrangerades en höring i vilken 20 företrädare för de tidigare nämnda aktörerna deltog. Dessutom hade man bjudit in representanter för pensionärsorganisationer och kommunernas äldreråd. Ett fyrtiotal olika instanser kommer att kommentera strategin.

I arbetet med strategin har följande personer medverkat: verksamhetsledaren för kyrkans samlingslokaler, Kirkon tuvat, Jella Koski (ordförande), Tammerfors kyrkliga samfällighet; länsocialinspektör Anja Lehtonen, Länsstyrelsen i östra Finlands län; överinspektör Hanna Nyfors, social- och hälsovårdsministeriet; chefen för samfundstjänster, pastor

Pirjo Kantala, Stadsmissionen i Helsingfors; diakon Arto Muurikainen, Sumiaisten seurakunta; äldreomsorgen, projektarbetare Liisa Pitzén, Uleåborg kyrkliga samfällighet; verksamhetsledare Pirkko Karjalainen, Centralförbundet för de gamlas väl; diakon Pekka Rikonen, Hämeenkosken ja Tuuloksen seurakunnat; diakonissan Kati Lampén, Lahtis kyrkliga samfällighet och församlingsdiakonisekreterare Riitta Helosvuori (sekreterare), Kyrkostyrelsen/Diakoni och samhällsarbete.

Sammandrag

Syftet med strategin för kyrkans äldrearbete är att kartlägga hur äldreomsorgen fungerar i dagens läge såväl i samhället i stort som inom kyrkan och att staka ut riktlinjerna för äldreomsorgen med sikte på år 2015. I utgångspunkterna för strategin granskas äldrearbetet utgående från en biblisk värdegrund. I verksamhetsmiljöanalysen presenteras de planer man på samhällsnivå gjort upp för äldreomsorgen och de åtgärdsbeslut man redan fattat. I avsnittet om grundtrygghet behandlas företeelser som är relevanta för åldringars livskvalitet.

I analysen av kyrkans verksamhetsmiljö granskas behoven av förändring inom kyrkans äldrearbete. Förändringsprocessen inom diakoniarbetet granskas utgående från tillgängliga statistiska uppgifter; de visar att äldrearbetet och hembesöken hos gamla minskat i takt med att den vuxna befolkningens behov av hjälp har ökat. Kyrkans äldreverksamhet och klienternas önskemål kartlades i en klientenkät medan man i en diakonibarometer kände de församlingsanställda på pulsen. Därutöver gjordes en SWOT-analys för att utvärdera styrka, svagheter, möjligheter och hotbilder i arbetet. På rådplägningsdagarna för äldrearbetare gjordes tre karteringar. Strategiarbetsgruppen bearbetade analysen på basis av det sammanställda materialet.

I strategin behandlas de värderingar och det grunduppdrag som utgör utgångspunkten för kyrkans äldrearbete samtidigt som man definierar visionerna för kyrkans äldreomsorg före år 2015. På basis av detta har man utarbetat en utvecklingsmålsättning i nio punkter med tillhörande åtgärdsförslag. Målsättningen utgår från kärnan i kyrkans lära, den kristna tron och en förstärkning av det andliga livet. Här noteras exempelvis tendenser som tyngdpunktsförskjutningar i verksamheten, behovet av kvalitetsutveckling, effektivare samverkan och nätverksarbete, personalens välmåga, att trygga verksamheten, informationsförmedling och mångkulturellt äldrearbete.

I framtiden är det viktigt att inom kyrkans äldrearbete satsa på aktningen för de gamla och på högre status och erkänsla för äldrearbetet. En av strategins centrala tyngdpunkter handlar om att i församlingsarbetet tillvarata det sociala kapital och de erfarenheter de äldre har och att föra detta kapital vidare till yngre generationer. Det handlar också om att på olika sätt stöda och vårda åldringar som riskerar att bli åsidosatta och härvid även notera de åldringar som bor i servicehus och på institutioner. Den sociala samverkan inom församlingarna bör breddas och utökas.

Samhället bör i framtiden ansvara för de grundpelare som äldreomsorgen vilar på. Detta bör såväl kyrkan som diakonin arbeta med. Kyrkan bör på ett synligare sätt än vad som nu är fallet delta i den sociala debatten. Församlingarnas äldrearbete bör alltså utvecklas i en riktning mot att man som aktiv samarbetspartner blir en del av servicestrukturen för äldreomsorgen, dock inte som en så kallad ”tyst bolagsman”. Den arbetsgrupp som tillsätts för att följa upp strategin för äldrearbetet kommer aktivt att påverka den samhälleliga beslutsprocessen när det gäller att förbättra de gamlas levnadsbetingelser.

Syftet med strategin är att den också skall kunna fungera som ett arbetsredskap för strategiplaneringen på regional och lokal nivå. För att de åtgärder som föreslås i den här strategin ska kunna bli verklighet måste de också verkställas. Om de uppställda målen skall kunna uppnås förutsätter det både ett mångsidigt samarbete med andra aktörer och att man skapar fungerande nätverk. För att kunna omsätta strategin i handling planerar man stödåtgärder som exempelvis kurser och uppföljning.

I UTGÅNGSPUNKTER FÖR STRATEGIN

1.1 Med Bibeln som utgångspunkt

Enligt den kristna uppfattningen är människan skapad av Gud till hans avbild. Det innebär också att vi tror på ett obestridligt människovärde och ser människan som en moralisk och ansvarig varelse.

Samhället vi lever i upprätthåller en värdeskala som lägger tonvikten på ungdom och utilitet, på arbete och produktivitet. Mänskligt sett betyder åldrandet i en yttre bemärkelse att avstå. Enligt en kristen människosyn är varje individ ändå unik och värdefull inför Gud, oberoende av ålder. För de gamla är det speciellt viktigt att få bearbeta tidigare livsskeden utgående från religiösa referensramar. ”Han som kallar er är trofast, han skall åstadkomma det.” (1Thess 5:24)

I en inbördes samverkan betyder en fungerande gemenskap liv, vila och stillhet. ”Och de deltog troget i apostlarnas undervisning och den inbördes hjälpen, i brödbrytandet och bönerna.” (Apg 2:42) Den enskilda individen ansvarar för sina egna handlingar, men som kristen bör han också ta hand om och bry sig om sin nästa. Medmänsklighet är en angelägenhet som gäller hela församlingen. I sin förkunnelse hänvisar Jesus (Luk. 4:16-22) till Gamla testamentets profetiska arv, som förutom att fästa uppmärksamhet på det religiösa förfallet också påtalar de sociala missförhållanden som råder i samhället. En fungerande gemenskap erbjuder möjligheter att aktivt verka för att kunna erbjuda alla församlingsmedlemmar bättre levnadsförhållanden.

Även om den kristna tron givetvis är inriktad på det liv vi lever här och nu är siktet inställt på det eviga livet. Ju mer vi närmar oss tidpunkten för vår egen död desto

betydelsefullare blir den här trosdimensionen. Tron ingjuter nytt mod när medvetenheten om livets ändlighet och rädslan för döden gör oss villrådiga. ”Vi vet att då det tält som är vår jordiska boning rivs ner har Gud en byggnad åt oss i himlen, en evig boning som inte är gjord av människohand.” (2Kor 5:1) Genom att spjälka upp döden i enskilda orsaker, sjukdomar eller olyckor försöker vårt samhälle förbigå den. Kyrkan önskar framhålla en mera holistisk syn.

Verksamheten inom kyrkan borde stöda en positiv inställning till åldrande och ålderdom. I vår verksamhet bör vi också notera gamla som kommit till vårt land från andra länder. ”Är ni döpta in i Kristus har ni också iklätt er Kristus. Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna.” (Gal 3:27, 28) De gamla bör få uppleva att de är enastående och värdefulla inför Gud. ”Ännu när ni blir gamla är jag densamme, ännu när ni grånat skall jag bära på er. Jag har skapat er, jag skall lyfta, bära och rädda er.” (Jes. 46:4)

Syftet med den här strategin är att den till vardags och fest, som en del av kyrkans verksamhet, för in kristen tro, hopp och kärlek som en resurs i de gamlas liv.

1.2 Strategiska utgångspunkter

Det är åldringarna som står i centrum i den här strategin. Det primära syftet med den är att garantera de äldres fysiska, mentala och andliga välbefinnande. För att kunna förverkliga strategierna krävs en kartläggning av församlingar, samhälle och miljö. Målsättningen med verksamheten är att öka respekten och aktningen för åldringar.

Enligt kyrkolagen (KL 4:1) för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland bör församlingarna ansvara för kyrkliga förrättningar, kristen fostran och undervisning, själavård, diakoni och missionsarbete samt övriga uppgifter som grundande sig på det kristna budskapet avser förkunnande och tjänst.

Kyrkans strategier sammanfattades i ett betänkande som publicerades våren 2002: *Den närvarande kyrkan*. I enlighet med strategin möter en folkkyrka i utveckling människorna på ett personligt plan, stärker sina medlemmars band till kyrkan och tar sig dit där människorna är. Som värdegrund i livet erbjuder kyrkan en tro på Gud, som är närvarande i Jesus Kristus. Tron får människan att se till det gemensamma goda och sin nästas bästa. Den närvarande kyrkan ställer upp för de svaga och utslagna, satsar på kristen undervisning samt växelverkan och samarbete.

Syftet med riktlinjerna för diakoniarbetet som behandlas i skriften *En gemenskap av ansvar och delaktighet* (2003) är att fördjupa ansvaret för nästan och samhällsansvaret. Kyrkan bör lyfta fram den nöd människor i svårigheter lider. Utgående från sina egna värdegrunder bör kyrkan påverka samhällets beslutsfattare genom att stöda företeelser som ansvar för nästan, omtanke och omvårdnad. I kyrkans uppgifter ingår också att främja församlingsmedlemmarnas delaktighet och växelverkan dem emellan samt skapa och stärka skydds nätverk.

Kyrkan, diakoniinstitutionerna, olika organisationer och samhällsaktörer står för en hel del verksamhet som åldringar spontant kan medverka i. I vardagen bildar familjekretsen och de anhöriga en grupp som är intimt förknippad med de äldres liv. Under livets gång kan man ändå hamna i situationer då man behöver stöd och hjälp.

Kyrkoordningen (KO 4:3a) preciserar diakoniverksamheten enligt följande: "...församlingen och dess medlemmar skall utföra diakoniverksamhet, vars syfte är att ge en sådan hjälp som betingas av kristlig kärlek, särskilt till dem vars nöd är störst och vilka inte får någon annan hjälp." I diakoniarbetet försöker man finna metoder för att stärka familje- och släktbanden så att såväl åldringar som barn kunde uppleva tillhörighet och social trygghet.

Det är kyrkans uppgift att inom alla åldersgrupper väcka en känsla av medansvar för nästan. I församlingarnas primärarbete ingår det att besvara andliga frågor, men också diakoniföreläsningar och själavård. Redan i sig är åldringarna en potentiell resurs inom frivilligarbetet. Att människan lever längre kan ses som en resurs. Servicenivån och de åldrandes samhälleliga ställning bör förbättras genom att utnyttja olika aktörers sakkunskap. Man bör betona den betydelse och prestige som är förknippad med ålderdomen och aktivt verka för att utveckla äldrearbetet.

Åldringar kan sköta krävande uppgifter eller åta sig ansvarsfulla uppdrag inom frivilligverksamheten. De verksamhetsformer som likställhetsstödet erbjuder inom äldrearbetet öppnar dörrar för nya möjligheter. När det gäller att utveckla dem har kyrkan en nyckelposition. I sitt äldrearbete utgår kyrkan från att erbjuda människor hjälp ur ett holistiskt perspektiv. Förutom att förkunna och erbjuda tjänster innefattar det dessutom ett andligt, materiellt och socialt stöd.

Trots den accentuerade individualism som präglar dagens samhälle har frivilligarbetet inom kyrkan på senare tider varit föremål för ett växande intresse. Men trots det blir det allt svårare att engagera personer som är villiga att långsiktigt förbinda sig när det gäller mera krävande uppgifter. Samhället står nog för basförsörjning och vårdtjänster, men behovet av gemenskap är stort. För att kunna utöka sitt äldrearbete bör kyrkan förnya och utveckla såväl frivilligverksamheten som likställhetsstödet. I kyrkans diakoniföreläsningar för unga bör informationen om levnadsloppet få större utrymme och bli mer mångsidig så att insikten om ålderdomen som en del av livscykeln kunde fördjupas.

1.3 Definitioner

Någon allmänt vedertagen åldersgräns för när ålderdomen börjar existera inte. Uppfattningen om när en person kan anses vara gammal är bunden till tid och rum. I kyrkans strategi för äldreomsorg och äldrearbete har vi valt att använda uttrycket åldring om målgruppen. I strategin delar vi inte in ålderdomen i olika perioder och vi använder oss inte heller av ersättande uttryck som seniorer, äldre personer eller gamla. De ersättande uttrycken är resultatet av den ungdomsfixering som råder i vårt samhälle och som blivit något av en paradox. Man vill inte vidkännas ålderdomen och livets slut och inte heller bereda sig för det som komma skall. Det är ändå inte meningsfullt att automatiskt

överföra alla som uppnår pensionsåldern till kategorin åldringar – man bör också beakta personens funktionsförmåga och levnadsvanor. Som levnadsskede betraktat är ålderdomen inte homogen eftersom det gäller människor i olika ålder, vilkas hälsa, funktionsförmåga och socioekonomiska förhållanden kan variera. Ålderdom är alltid en upplevelsebaserad företeelse. Ålderdomen är ofta förknippad med funktionsnedsättning och ett större behov av hjälp.

Det betyder huvudsakligen att ansvaret för omvårdnaden ligger på någon/några andra än åldringen själv. Individens självbestämmanderätt bör respekteras oberoende av ålder. De gamla har inte nödvändigtvis de resurser som krävs för att bevaka sina grundrättigheter, men på samma sätt som barnen har de rätt till omvårdnad och omsorg. Enligt § 19 i grundlagen ”har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg”.

För att trygga åldringarnas välbefinnande krävs det ett bättre och mer omfattande samarbete mellan de olika aktörerna inom äldreomsorgen. Anhöriga, släktingar och andra närstående utgör en väsentlig del av denna verksamhetskedja. Kommunen svarar för den offentliga basservicen medan privata företag och yrkesutövare producerar kommersiella tjänster. Tjänster produceras också av allmännyttiga samfund, organisationer och stiftelser. Inom de här sammanslutningarna förekommer också en hel del frivilligarbete. Kyrkan är en betydande aktör inom åldringsomsorgen. Kyrkans äldrearbete fungerar inom områden som svarar mot personalens specialkompetens och genom att man arrangerar verksamhet som hjälper de gamla att upprätthålla sin funktionsförmåga. Kyrkan står också för en mångsidig frivillig verksamhet.

För kyrkan och dess organisationer är det en utvecklingsutmaning att stärka och stöda åldringarnas egna resurser och se till att utöka möjligheterna för verksamhet. Under ett långt liv har de äldre hunnit skaffa sig ett ansenligt mänskligt kapital och en hel del kunskap. Åldringarnas nätverk omfattar ett beaktansvärt socialt kapital. Inom kyrkans äldrearbete borde man värdesätta detta värdefulla kapital och tillvarata det till åldringarnas vederkvickelse och de anhörigas bästa.

Äldrearbetet är ett delområde inom kyrkans diakoni- och samhällsansvar och ett arbete som man har önskat fördjupa genom den här strategin. Äldrearbetet skall ändå inte ses som en egen separat sektor inom församlinglivet och församlingarnas verksamhet, utan det ingår i den basverksamhet som bör vara en synlig del av verksamheten inom varje enskild församling. Kyrkan finns med i människors liv under livscykelns alla skeden. I åldringarnas liv står kyrkans äldrearbete för trygghet, en fungerande gemenskap och omsorg om andra eller kärleken till nästan. Åldringarna är alltså inte endast objekt; de har också mycket att tillföra både samhället och kyrkan.

1.4 Samhällssituationen

Internationellt sett åldras befolkningen i Finland exceptionellt snabbt under de kommande tjugo åren. I jämförelse med åldersstrukturen i hela EU är vår situation såtillvida speciell att födelsetalet efter kriget var så mycket högre än både före och under

kriget. Förändringen i åldersstruktur kommer att ske i två etapper. Under det första skedet, eller senast år 2015, kommer de stora årskullarna att gå i pension, vilket betyder cirka 400 000 nya pensionärer. Den arbetsföra befolkningen minskar samtidigt med cirka en kvarts miljon. Under skede nummer två, det vill säga åren 2015–2030, kommer andelen som fyllt 75 år att fördubblas jämfört med dagens situation. Behovet av vård och omsorg kommer då att öka drastiskt. Då befolkningen åldras ökar utgifterna för välfärden på olika håll i världen. En moderat ekonomisk tillväxt räcker inte till för att finansiera välfärdssamhället under de kommande åren.

Den åldrande befolkningens egna resurser bör utnyttjas på ett effektivare sätt än vad som nu är fallet. Från och med början av år 2005 trädde ett nytt pensionssystem i kraft i Finland som gäller alla sektorer och som erbjuder flexibla åldersgränser för pensioneringen. Man kan gå i pension enligt eget val i åldern 63–67.

De välfärdskriterier som styr samhällets åldringspolitik är relaterade till materiell utkomst, boende, livsmiljö samt tryggade social- och hälsovårdstjänster. För att trygga tillgången till samhällsliga tjänster har social- och hälsovårdsministeriet år 2001 publicerat en *Nationell handlingsplan mot fattigdom och social utslagning* (Social- och hälsovårdsministeriets PM 2001:11). Målsättningen med det nationella hälsoprojektet (2002) är bland annat att garantera medborgarna vård inom rimlig tid, att utveckla det förebyggande arbetet inom bashälsovården och att beakta de rättsprinciper som påverkar bedömningen och utvärderingen av klienters vårdbehov. Social- och hälsovårdsministeriets utredare har år 2003 utarbetat en promemoria om *Utvecklingsprojektet för det sociala området* (PM 2003:11), där man poängterar de sociala tjänsternas tillgänglighet och kvalitet, behovet av en tillräcklig och kunnig personal samt att servicen i kommunerna tillgodoses och att man satsar på att utveckla samarbetet. Utvecklingsprogram görs upp i flera olika delar av landet. Statsrådets framtidsredogörelse (2005) granskar och utvärderar resurserna för åldringar, gör upp planer för ett aktivt åldrande och bedömer i vad mån detta kommer att påverka den samhällspolitiska inriktningen i framtiden.

Det primära syftet med regeringens äldrepolitik är att stöda sådan service som gör det möjligt för gamla människor att bo kvar i sina hem. Framöver skall man utöka tillgången till förebyggande verksamhet, rehabilitering och tjänster inom den öppna vården. Kvaliteten på institutionsvården för åldringar bör förbättras. Regelverket gällande närståendevårdarnas status och förmåner förnyas och utvärderingen av åldringarnas servicebehov blir lagstadgad. Tack vare projektfinansiering har kommunerna gått in för att utveckla modeller för förebyggande verksamhet och rehabilitering. Produktionen av privata omsorgstjänster har ökat och den tredje sektorn står för en hel del verksamhet och service för åldringar. I framtiden kommer vi att behöva en ny typ av samverkan mellan flera aktörer som exempelvis kommuner, församlingar samt den privata och den tredje sektorn.

Hot mot åldringarnas välbefinnande som depression, nedstämdhet och ensamhet har på senare tider uppmärksammats i samhällsdebatten. En speciellt oroväckande trend i vårt samhälle är det ökande antalet självmord bland gamla. Enligt Folkpensionsanstalten är

det män i åldersgrupperna 41–45 och över 75 år som internationellt sett löper den största risken att begå självmord. I många västländer är självmordstalet högst bland åldringar. Antalet personer med minnesstörningar och demens ökar också. En tilltagande medicinering och läkemedel som inte passar ihop medför också hälsoproblem för många äldre. År 2010 kommer cirka 130 000 finländare enligt Alzheimer Centralförbundet att lida av minnesstörningar medan Demensvårdsföreningen i Finland förutspår att antalet personer som lider av medelsvår eller svår demens då uppgår till 92 000. Det stadigt ökande antalet åldringar som missbrukar rusmedel är också en riskfaktor värd att nämnas. Enligt A-klinikstiftelsen remitteras allt flera åldringar till vård.

En av de viktiga frågorna inom äldrearbetet i framtiden handlar om hur kommunerna i tillräcklig utsträckning skall kunna erbjuda den åldrande befolkningen en fungerande bas- och omsorgsservice. Vilken roll kommer de privata tjänsterna att spela och vilken kommer den tredje sektorns andel att vara av serviceproduktionen för de gamla? Det är också fråga om i vilken mån de olika aktörerna lyckas finna en inbördes balans i sin serviceproduktion och hur väl man lyckas hålla kostnaderna för tjänsterna på en sådan nivå att de är tillgängliga för alla utan att riskera ökande ekonomisk ojämlikhet i serviceutbudet för å ena sidan de välbärgade och de sämre lottade å den andra.

Den ökande regionala ojämlikheten är ett faktum i dagens Finland. Den här utvecklingstrenden syns också i församlingsarbetet i form av å ena sidan vikande ekonomiska och verksamhetsmässiga resurser på små och perifera orter och å andra sidan ett ökande verksamhetsstryck inom tillväxtcentra. Förändringarna leder till att församlingarnas verksamhetsbetingelser sinsemellan kommer att variera avsevärt. Polariseringen leder till att de olika församlingarnas resurser och verksamhetsformer skiljer sig från varandra.

Antalet invandrare ökar i Finland. Också inom kyrkan bör man uppmärksamma integreringen av dem. I våra närområden har förhållandena förändrats på kort tid. Förändringarna har lett till att vi fått en hel del återflyttare och gästarbetare från de här länderna. I vårt land lever i dag åldringar som kommit till vårt land från flera olika länder och som är i behov av en fungerande gemenskap.

1.5 Åldringarnas grundtrygghet

I statsrådets principbeslut av 23.9.2004 gällande programmet för den inre säkerheten i Finland fram till år 2015 har säkerheten definierats så här: ”Finland är Europas säkraste land. Garantin för säkerheten är en väl fungerande offentlig sektor, vars verksamhet fokuserar på förebyggande arbete. Högklassiga tjänster som svarar mot människornas förväntningar på inre säkerhet tryggas genom samarbete mellan myndigheterna samt genom partnerskap med intressegrupper och den privata sektorn.”

För att uppnå målsättningarna förutsätter det att samtliga i samhället verkande organisationer och myndigheter vidtar vissa åtgärder. Genom samarbete kan man skapa trygghet i vardagen för de äldre. Visavi säkerhetsnivån för åldringars boende föreslår man i programmet för den inre säkerheten att äldreomsorgsenheternas säkerhetsnivå

granskas och bedöms noggrannare än i nuläget i samband med att säkerhetsutredningar görs upp för de enskilda verksamhetsenheterna. När det gäller åldringar som bor hemma kan man främja trygghet och säkerhet genom att utveckla hem- och närståendevården samt frivilligarbete och privat företagsamhet.

Enligt en undersökning (2004) som Centralförbundet för de gamlas väl utfört finns det ett samband mellan upplevelsen av ensamhet och nedsatt funktionsförmåga, sjukdom, behov av hjälp och avslutad vård på någon institution. Känslan av ensamhet och att de facto vara allena är inte samma sak, även om det ofta finns ett samband. Mer än omfattningen har de kvalitativa aspekterna av det sociala nätverket ett samband med individens upplevelse av ensamhet. Av alla finländare som fyllt 75 år lider drygt en tredjedel åtminstone tidvis av ensamhet, medan cirka 5 % eller ungefär 20 000 personer uppgav att de ständigt lider av ensamhet.

Faktorer som ekonomiska problem, nedsatt funktions- och handlingsförmåga, svag hälsa, oförmåga att dagligen röra sig utomhus, dagligt behov av hjälp, försämrad syn och hörsel samt avsaknad av vänner och egna barn bidrar till en ökad känsla av otrygghet. Förändringar i boende och boendemiljö kan också rubba åldringars trygghetskänsla. Upplevelsen av otrygghet är något vanligare bland kvinnor än bland män. Upplevelsen av otrygghet är vanligare bland dem som bor på landet eller i stora städer än bland småstadsborna. Familjebanden har under senare år blivit svagare och familjerna skingras när en del familjemedlemmar bosätter sig på andra orter i Finland eller utomlands. Upplevelser av otrygghet är mindre vanliga bland åldringar som har egna barn eller vänner.

Gemenskap innebär möten, att bry sig och att dela erfarenheter. Gemensamma upplevelser och erfarenheter samt social samverkan fungerar som ett skydd mot ensamhet och ökad trygghetskänsla. I ett samhälle där möten mellan människor äger rum förverkligas kärleksbudet på ett djupare plan. I en ömsesidig växelverkan är vi både givare och mottagare. I ett flerpartsmöte där vi delar närvaro, erfarenheter, tankar och känslor befinner vi oss vi alla på samma nivå, vilket innebär att det goda mötet berikar, ger näring, stimulerar och stärker vårt sociala kapital. I växelverkan med varandra utökar vi vårt eget sociala kapital. Som begrepp betraktat är socialt kapital mångbottnat och kan inte förklaras med en entydig definition. Det sociala kapitalet är en gemenskapsegenskap som består av olika aspekter av nätverk, sociala relationer, normer och förtroende; det ger människor möjligheter att koordinera sina egna aktiviteter för att uppnå vissa eftersträvarvärda mål. De sociala banden människor emellan öppnar möjligheter för tillitsfulla relationer. Socialt kapital kan anses vara en resurs som förbättrar livskvaliteten. Under ett långt liv har åldringar samlat ett ansenligt socialt kapital. I sitt äldrearbete kan kyrkan tillvarata det och ytterligare utöka det i sin verksamhet.

Inom kyrkan och speciellt i den diakonala verksamheten kan och bör ta ansvar för att främja gamla människors grundtrygghet. Tack vare kristendomens dubbla kärleksbudskap och den därmed förknippade diakonala verksamheten kan man minska den andliga nöden, dämpa rädslor och upplevelse av otrygghet. Kyrkan erbjuder möjligheter till växelverkan med andra människor och chansen att knyta nya människorelationer. I sitt äldrearbete samlar och når församlingarna också sådana

åldringar, som varken är speciellt aktiva eller har så många hobbyer, utan föredrar att vara ”servicekonsumenter”. Detta kommer antagligen också i fortsättningen att vara en av de stora utmaningarna för äldrearbetet inom församlingarna. De här åldringarnas livskvalitet – det vill säga upprätthållen funktionsduglighet och en värdig ålderdom – kan på ett avgörande sätt vara beroende av den äldreomsorg och diakonala verksamhet som församlingarna upprätthåller.

Ett långt liv är en källa till mångfasetterade livserfarenheter. De yngre generationerna behöver åldringarnas levnadsvisdom och kunnande. Det är församlingens uppgift att försöka skapa förutsättningar för en växelverkan mellan olika generationer och därmed ge livet värde och dignitet.

II BEHOVET AV FÖRÄNDRING I KYRKANS ÄLDREARBETE

2.1 Nuläget i äldrearbetet

I början var diakoniarbetet huvudsakligen inriktat på åldringar, och därför hade också personalens utbildning en sådan inriktning. I det skedet fick diakoniarbetarna enbart en diakonissutbildning baserad på sjuksköterskeexamen. Under de senaste femtio åren har diakoner med utbildning i socialt arbete kommit med på fältet. I och med en ändring i folkhälsolagen år 1972 blev hälso- och sjukvårdens andel av diakoniarbetet mindre. En annan och större förändring i diakoniarbetets klientkontakter kom under lågkonjunkturen på 1990-talet, då tyngdpunkten tydligt och klart flyttades från arbetet bland äldre till insatser för den arbetsföra delen av befolkningen. Sedan år 1995 har antalet kontakter med äldre kliner långsamt minskat.

Diakoniarbetets klientkontakter och den procentuella andelen personer över 65 år:

År	Personer över 65 år i % av klientkontakterna	Klientkontakter/ N
1975	65	919 259
1980	60	929 910
1985	58	918 936
1990	60	830 651
1995	50	841 168
2000	38	887 240
2003	40	780 270

(Kyrkostyrelsens statistik)

En likartad utveckling avspeglas i antalet hembesök i diakoniarbetarnas statistik.

Antalet hembesök:

År	I hemmen
1980	388 859
1985	386 141
1991	321 807
2000	194 096
2004	151 426

(Kyrkostyrelsens statistik)

En granskning av statistiken över kyrkans kretsar visar att det alltså är kretsarna för äldre och pensionärer som är de största grupperna i kyrkans arbete på fältet. De toppar statistiken såväl i antal grupper som i antal deltagare.

Kretsar för äldre och pensionärer samt deltagarantal:

År	Grupper	Deltagare
1980	1 801	54 540
1985	1 875	52 510
1990	1 856	44 844
1995	1 761	37 338
2000	1 599	30 475
2003	1 558	28 485

(Kyrkostyrelsens statistik)

2.2. Tyngdpunktsförskjutning i äldrearbetet

Församlingarnas diakoni var under tidigare decennier klart koncentrerad på äldrearbetet. Konjunktursvackan på 1990-talet förde med sig en tyngdpunktsförskjutning inom diakonin. Den äldre befolkningens andel av klienterna minskade dramatiskt och diakonins klientbesök började riktas främst till den arbetsföra befolkningen. En förändring i denna riktning fortgår alltjämt.

Kyrkans diakoni har fyra dimensioner i sin verksamhet: den karitativa (kärleken till nästan), den sociala, den liturgiska (gudstjänsten) och den kateketiska (undervisningen). Till diakonins verksamhetsformer hör personlig kontakt på mottagningarna eller vid hembesök. I gruppverksamheten är olika typer av kretsar, läger och utfärder centrala former. Äldrearbetet omfattar alla dessa diakonins dimensioner och verksamhetsformer. Det riktar sig till den del av befolkningen som är pensionerad, till dem som är över 65 år, i enlighet med deras behov av verksamhet och hjälp.

Allt äldrearbete i församlingarna är inte diakoni. Det är fråga om ett grundläggande församlingsarbete där man särskilt betonar äldreperspektivet. Diakonin bland äldre får i framtiden en viktigare roll än förr. Den ska inriktas speciellt på den grupp av äldre som är i verkligt behov av diakoni. Det finns ingen allmängiltig definition på diakonalt äldrearbete. Avsikten är att söka upp sådana gamla som inte nås av annan hjälp. Man ska leva med i den gamla människans vardag och i livets svåra stunder, ge den hjälp och det stöd som behövs. I diakonalt äldrearbetet försöker man visa på och få slut på missförhållanden i de gamlas liv, bland annat med att väcka samhällsdebatt kring problemen. Tyngdpunktsförskjutningen bör särskilt inriktas på att utveckla diakonin inom institutions- och serviceboendet. Inom kyrkans äldrearbete bör man speciellt notera sådana gamla som löper risk att marginaliseras och beakta behoven hos åldringar med olika slag av handikapp. I framtiden kommer allt flera åldringar att lida av minnesförlust, demens och Alzheimers sjukdom. I fortsättningen kan kyrkan komma att befatta sig också med marginaliserade personers boende-, institutions- och vårdservice. Det diakonala äldrearbetet bär ansvaret för den andliga vården av åldringarna.

Den äldre befolkningens numerära tillväxt och växande vårdbehov ökar i avsevärd grad den offentliga äldreomsorgens utgifter. Inom den offentliga sektorn har denna utveckling fört med sig ett växande behov av stöd och tilläggsresurser från kyrkan, tredje sektorn och privata serviceproducenter. Liksom organisationerna och stiftelserna kommer församlingarna att i framtiden få en mera framträdande roll som producenter av vårdservice för äldre. Detta har att göra med utvecklingen mot en privatisering av servicen.

Kyrkan betonar att personalen inom olika kommunsektorer bör beakta församlingens diakoniarbetare i vård- och serviceplanerna för socialvårdens klienter. Diakoniarbetarna är en del av den gamla människans stödnätverk. Församlingsanställda och frivilliga ger gamla i behov av vård och stöd grundförutsättningar för en människovärdig ålderdom, vänskap, upplevelsen av att någon verkligen bryr sig, hjälp i små vardagliga sysslor, trygghet och solidaritet generationerna emellan.

I många församlingar har man redan nu fokuserat på insatser för äldre och grundat heltidstjänster inom ett äldrearbete som räknas som huvuduppgift. Man hoppas att verksamheten i denna riktning fortsätter också framdeles.

2.3 Klientenkät

Äldrearbetets verksamhetsmiljö kartlades med hjälp av en enkät gjord enkom för strategin. Rundfrågan genomfördes under våren och sommaren 2004 och riktades till äldre personer som var med i kommuners, organisationers och församlingars verksamhet. Svararna ombads bland annat att berätta hur de upplevde kyrkans äldrearbete och varför de vill eller inte vill delta i kyrkans verksamhet. Man efterhörde också deras förväntningar på framtidens äldrearbete och vilka önskemål de ville framföra till olika personalgrupper i församlingen.

Svaren på frågan om varför man inte deltagit i församlingens verksamhet för äldre, gjorde tre centrala faktorer speciellt synliga: tidsbrist, hälsoskäl eller dåliga trafikförbindelser.

Speciellt nöjda var svararna med lokalförsamlingarnas mångsidiga utbud (evenemang, grupper, läger och utfärder för äldre). Enkäten visade att kyrkans anställda har ett mångsidigt samarbete med andra aktörer inom äldreomsorgen.

Svararna var missnöjda med antalet hembesök av diakoniarbetarna. Man efterlyste flera transporter arrangerade av församlingarna. Transportbehovet gällde inte enbart glesbygden utan också tätorter. Många svarare ansåg att kyrkan inte i tillräcklig grad uppsöker åldringar som är marginaliserade och ensamma.

Av kyrkans äldrearbete väntar man sig förnyelse och ändringar i sättet att verka; alla som svarade på enkäten nöjer sig inte med att man håller sig till gamla, beprövade verksamhetsformer. De önskade en förnyelse av kretsarnas och träffarnas innehåll, mera verksamhet enligt principen öppet hus, och mera samarbete med kommun och organisationer.

Svararna konstaterade att församlingarna ofta hade glömt bort de åldringar som bor i servicebostäder eller på institutioner. Man väntar sig en utveckling av närståendeservice och frivilligverksamhet, och önskar att frivilliga skulle ges också sådana uppgifter som innebär ansvar. Av kyrkan väntar man sig dessutom en aktivering av landsbygdens bysamhällen och verksamheten där.

Församlingsarbetarnas röst användning uppmärksammades också; man väntar sig att de ska tala ljudligt och klart. Man väntar sig också att man i kyrkans verksamhet aktivt tar ställning för de svagare.

2.4 Diakonibarometerns kartläggning av äldrearbetet

Diakoniyrkeshögskolans forskningsenhet genomförde enkäten om äldrearbetet som en del av diakonibarometern 2004. Enkäten riktades till de församlingsanställda som arbetar inom diakonin. Den genomfördes som en webbenkät, där man jämförde nuläge och framtidsperspektiv i församlingarnas äldrearbete och definierade begreppet diakonalt äldrearbete. Svararna var få till antalet (129). Några långtgående slutsatser kan man inte dra utgående från enkäten, men den gav ändå idéer om vart man borde sträva.

Svaren gav vid handen att den speciellt på åldringar inriktade verksamheten till 92 procent var på diakoniarbetarnas ansvar. Enligt svararna ordnade församlingarna rätt mycket gruppverksamhet, läger och utfärder för äldre. Som det viktigaste framtida tyngdpunktsområdet lyfte man fram de allra sämst lottade åldringarna och samhällsaktivitet för förbättring av äldre människors situation. Andlig vård av gamla människor sågs också som en viktig arbetsform. Nätverkssamarbete görs endast i ringa omfattning. Av dem som svarade samarbetar 35 % med kommunens hälsovård, 25 % med socialväsendet, 21 % med organisationer; också andra samarbetspartners fanns.

Den enkät (2004) om diakonins nätverkssamarbete som Kyrkans forskningscentral gjorde för Kyrkans fyraårsberättelse gav ett liknande resultat. Nätverkssamarbete med de ovan nämnda aktörerna förekom bara i någon mån.

2.5 SWOT-analys av äldrearbetet

SWOT-analysen (strengths, starka sidor; weaknesses, svagheter; opportunities, möjligheter; threats, hotbilder) är en metod som används för identifiering av problem och för utvärdering och utvecklande. I en SWOT-analys listar man arbetsfältets starka sidor, svagheter, möjligheter och hot. SWOT-kartläggningen av kyrkans äldrearbete gjordes i en strategiarbetsgrupp och genom att vid konferenser i Helsingfors år 2002, Lahtis år 2003 och Uleåborg år 2005 ställa frågor till anställda inom kyrkans äldrearbete. Strategiarbetsgruppen utarbetade analysen utgående från en sammanställning av materialet.

FIGUR: Swot-analys

<p>Starka sidor i kyrkans äldrearbete:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den positiva atmosfären • Kyrkliga förrättningar • Kyrkans långa och starka tradition • Kyrkans goda ekonomiska resurser • Kyrkans fina verksamhetsutrymmen • Kyrkans anställda är mycket yrkeskunniga • Kyrkan har ett starkt frivilligarbete • Äldrearbetet har många former • Samarbetet med andra aktörer • Rollen som samhällspåverkare 	<p>Svagheter i kyrkans äldrearbete:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mål och tyngdpunktsområden otydliga • Organisationens gemensamma grunduppgift är ofta oklar • Bristen på samarbete mellan församlingens olika verksamhetsfält • Bristen på organisation och prioritering i arbetet • Ojämn fördelning av resurserna • Äldrearbete uppskattas inte och man engagerar sig inte i det • Åldringars behov beaktas inte tillräckligt • Äldrearbetet i församlingarna är ofta personalcentrerat • Det diakonala äldrearbetet och seniorverksamheten är inte separerade • Institutions- och servicehusdiakonins ringa omfattning
<p>Möjligheter i kyrkans äldrearbete:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Införa livscykel tänkande i församlingsarbetet • Kyrkan som bearbetare av värderingar och attityder • Granska verksamheten ur klientens perspektiv • Införa äldre diakoni på institutionerna • Flytta arbetets tyngdpunkt från kontoret till fältet • Kamrattstöd med i utvecklandet av verksamheten • Ta tillvara sakkunskap i äldrearbetet • Den starka traditionen • Förbättra verksamhetens kvalitet • Utveckla nya arbetsformer • Kyrkans sociala ansvar • Informationssamhällets möjligheter 	<p>Hotbilder för kyrkans äldrearbete:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stelt fasthållande vid traditionella värderingar, attityder och arbetsformer • Försämring i kyrkans ekonomiska resurser • Att församlingsarbetet förblir sektoriserat • Ringa politiskt inflytande • Rädsla för förändring • Aktiviteternas koncentring i stora verksamhetscentra • Att funktionerna bestäms utgående från ekonomin

III VÄRDERINGAR

Kyrkans äldrearbete är en verksamhet som baserar sig på och får sin drivkraft av den kristna människouppfattningen och tron, och man försöker se till att nedanstående värden omsätts i praktiken:

- * Människovärde
 - * Omtanke
 - * Tillit
 - * Samhörighet
 - * Social rättvisa

Enligt kristen uppfattning är människovärdet absolut, odelbart och lika för alla. Människovärdet grundar sig på Guds skapelseverk. Man kan inte förlora det och inte heller förtjäna det. Enligt den kristna tron är det Guds kärlek som ger människan hennes unika värde.

Kyrkans äldrearbete är med i människans olika livsskeden så, att en gammal människa ska kunna leva trygg och i aktiv kontakt med församlingen.

Omtanke innebär naturlig och direkt omsorg om varandra, kärlek till nästan, som i den kristna traditionen också kallas karitativ kärlek. Omtanke ökar tilliten till andra människor och Gud, och ger människan en trygg bas att verka från.

Tillit är ett viktigt band i mellanmänskligt samspel. Den uppstår ur omtanke och ger en människa trygghet. Brist på tillit kan leda till misstro och ofta även rädsla. Tillit till Gud och till varandra är också den absoluta grunden i äldreverksamheten.

Samhörighet uppstår i en atmosfär som präglas av tillit och omtanke. Samhörighet innebär öppenhet att låta alla människor vara med i samfällid verksamhet och verka för ett gemensamt mål. Samhörighet är vilja att verka och leva tillsammans, och genom att visa erkänsla sporra andra att göra sitt bästa. I en gemenskap kan en människa få krafter, dela erfarenheter och stärkas i sin tro. I en verksamhet som präglas av samhörighet möts flera generationer, och de äldre kan överföra sitt kunskapskapital till de yngre.

Rättvisa och tolerans hör ihop och är värden med stor betydelse i samhället och rötter i kristen tro. De inbegriper rättvisa mellan åldersgrupper och rättvisa mellan könen. Social rättvisa innebär att vi verkar för de svagare genom att påverka beslutsfattarna i samhället.

Kyrkan bör delta i värdediskussionen och lyfta fram de attityder som i vårt samhälle styr inställningen till åldrande och åldringar, och på så sätt arbeta för att gamla människor värdesätts mera. Kyrkan bör fungera som pådrivare i värdefrågor, inte bara utåt utan också bland sina egna anställda.

IV PRIMÄRUPPGIFT OCH VISION I KYRKANS ÄLDREARBETE

Kyrkans äldrearbete utför sitt primära uppdrag genom att i gamla människors liv, i församlingen och samhället stöda ett sätt att leva som bygger på kristen tro och den rättvisa, delaktighet, kärlek till nästan och omsorg om de svagaste som hör samman med denna tro.

Huvuduppgifterna i kyrkans äldrearbete är att stärka tron och det andliga och själsliga livet, att förbehållslöst försvara åldringars människovärde och främja en rättvis behandling av dem. I verksamheten vinnlägger man sig om att de gamlas egna resurser tas tillvara.

I församlingsarbetet främjas åldringars upplevelse av samhörighet och trygghet. Kyrkans äldrearbete bör hjälpa och stöda de åldringar som inte får hjälp av närstående eller stöd från samhället.

Visionen för kyrkans äldrearbete fram till år 2015 är

Tro, hopp och kärlek – en resurs på gamla dagar

Inom kyrkans äldrearbete, som bygger på kristen människosyn, hoppas man att den kristna tron ska vara en resurs i olika skeden i en gammal människas liv. I ett aktivt och mångsidigt församlingsliv, i förkunnelse, tjänande och mission blir den trosstärkande uppgiften omsatt i praktiken.

V UTVECKLINGSMÅL FÖR KYRKANS ÄLDREARBETE

I utvecklingsmålen för kyrkans äldrearbete betonas de centrala element i verksamhet och utvecklande som spelar in också i framtidens äldrearbete. Målen betonas

- kyrkans primära uppgift, andligheten
- skapande av klara linjer i kyrkans äldrearbete
- att göra kamratstöd möjligt i församlingsarbetet
- att den växande skaran äldre bör beaktas i församlingsarbetet
- en utvidgning av frivilligverksamheten, men en ökning också av ansvarsfyllda uppgifter inom frivilligarbetet
- utvecklande av institutionsdiakonin och samarbetet både inom församlingen och i samarbetsnätverken, men särskilt med kristna organisationer.

Visavi målen har man grunnat på i vems uppgifter det naturligast skulle ingå att ingripa och utföra arbetet. Arbetet med strategin skall aktiv följas upp och här kommer forskning att vara en viktig del. Strategin för kyrkans äldrearbete är en del av bakgrundsmaterialet för insamlingen Gemensamt ansvar 2006.

5.1. Att stärka den kristna tron och det själsliga och andliga livet

Ett centralt drag i kristendomen är upplevelsen av att vara tryggt beroende av en större, absolut kraft, Gud. Man närmar sig Gud genom ordet och sakramenten. Därför bör man göra det möjligt för alla äldre i församlingen att delta i gudstjänstliv och nattvardsfirande. Det ger livskraft och tillgodoser åldringarnas andliga behov.

Åldrandet betraktas som ett skede då människan söker finna meningar med livet och skapa sig en helhetsbild av sin egen levnad. Församlingens liv och själavården bör hjälpa den gamla att nå fram till en livsvis och harmonisk syn på vad hon genomlevt. När man ser helheten läggs en grund för ett bestående hopp. Det förgångna, nutid och framtid ingår i den övergripande synen på det egna livets betydelse och värde. Viktiga teman och uppgifter i själavård av gamla är att behandla förluster som drabbat under livet, att gå igenom och slutföra ofullbordade uppgifter och vara ett stöd då det gäller att fatta beslut här och nu. I själavården betonas bikt och nattvard, lyssnande, närvaro samt förlåtelse och försoning.

Befrias man från skulden och skammen i sitt liv kan man bli accepterad och få uppleva nåd och försoning. Möjlighet till detta bör ges i församlingarnas smågruppsverksamhet och själavård. Att sitta och minnas vad som varit är ett sätt att bli hel på gamla dagar. I minnes- och livsberättelsegrupper kan man tillsammans begrunda det liv man levt och få syn på det som varit viktigt. Vård av ande och själ, diskussioner och socialt umgänge med jämnåriga och över åldersgränser skapar samhörighet och trygghet. Ensam kan man inte utvecklas fullt ut som människa; det behövs växelverkan, en relation till en annan. Det helande man söker hos församlingen förutsätter att man är accepterad.

Musik och unison sång är ett centralt inslag vid sammankomsterna för äldre. Gemensam psalmsång är att uppleva församlingens gemenskap och bön.

Församlingens uppgift är också att vara nära och stöda de gamla vid livets vändpunkter och kriser, till exempel då sjukdom, förlust av en anhörig, förändringar i hälsotillstånd, omställningar som byte av boendeform orsakar otrygghet och osäkerhet.

Att inse att livet är ändligt och att acceptera den annalkande döden hör till åldrandet. Med stigande ålder tänker man allt mer på och längtar efter sånt som rör själ och ande. I ett gott äldrearbete tar man upp existentiella frågor och behandlar dem. Att bilda sig föreställningar, till exempel om sin egen död eller om närstående som redan gått över gränsen, och att stärka sig i sin tro kan ge stöd och föda hopp.

Som grund och utgångspunkt för äldrearbetet kunde man ha tanken ”låt dem få känna att Guds rike är nära”. Det innebär framför allt att man ger den ensamma åldringen ett

perspektiv med tro och hopp. Bara om vi kan godta åldrandet kan vi arbeta med gamla människor.

Åtgärder.

- Församlingarna ser till att gudstjänsterna och församlingens samkväm kan besökas av äldre, att församlingens utrymmen är tillgängliga för rörelsehindrade personer, att en ledsagarservice fungerar med hjälp av frivillignätverken och att man installerat induktionsslingor. Syn- och hörselhandikapp beaktas i belysning, med punktskrift eller lättläst text och god ljudåtergivning.
- Vid gudstjänster på sjukhus och institutioner beaktar församlingarna dem som lider av minnesstörningar och demens; gudstjänsten bör innehålla element som är bekanta för de gamla. Vid besök samarbetar man med vårdpersonalen.
- Församlingarna stöder de gamla vid vändpunkter och kriser i livet, vid sjukdom, en anhörigs död och under terminalvård. Åldringarna erbjuds själavård och andliga samtal hemma och på institutionerna. Hembesök och närståendeservice är en viktig del av själavården och det andliga stödet, liksom också den nattvard som förrättas i hemmen.
- Församlingen utvecklar sin verksamhet så att aktiva människor som nyligen pensionerats har möjlighet att vara verksamma aktörer, inte bara deltagare.
- Församlingen har som mål att utse en egen diakoniarbetare och en teolog för äldrearbetet.

5.2 Granskning av tyngdpunkterna i verksamheten

Kyrkans egna aktioner och samhällseliga förändringar har under årens lopp orsakat förskjutningar av tyngdpunkterna i kyrkans äldrearbete. De behandlas i detta kapitel.

Bland församlingens olika arbetsfält har kyrkans äldrearbete genom tiderna betraktats som en arbetsform inom diakonin, och denna uppfattning är alltså stark. Kyrkans äldrearbete borde vara ett grundläggande församlingsarbete. Det har en diakonal dimension och verkar på ett brett fält som förmedlare av det kristna budskapet, i form av diakoni, möten med klienter och åtgärder för att hjälpa dem. Utom av diakoniarbetarna sköts församlingarnas äldrearbete också av präster och kantorer, och även av andra anställda.

Nuförtiden är det äldrearbete som utförs i huvudsak av korrigerande art eller sådant som upprätthåller funktionsförmågan. Förebyggande arbete görs i form av gratulationsbesök och hembesök. Läger, utfärder och kretsar kan fungera som ramar för det uppsökande arbetet. Hembesök görs i form av närståendevård också av frivilliga. I bästa fall fungerar hembesöken som förebyggande arbete. Tyvärr minskar dessa hela tiden i antal. Den uppsökande verksamheten kommer i framtiden att vara en viktig del av kyrkans äldrearbete.

Diakonalt äldrearbete är ett arbete där de mest utsatta människorna kommer i första hand, de som inte får stöd och hjälp på annat håll, och de som inte själva kan eller mäktar söka sig till församlingens eller samhällets tjänster. För att nå de gamla som faller utanför kommer hembesöken i framtiden att vara en väsentlig del av äldrearbetet.

Äldrearbetet bör utvecklas så att diakoniarbetarna har möjlighet att koncentrera sig speciellt på de gamla som är i behov av just deras hjälp. Avsikten med diakonalt äldrearbete är att med närvaro och med stärkande av troslivet försöka lindra de hjälpbehövandes ensamhet och känsla av otrygghet; de som behöver hjälp får såväl psykiskt, socialt som fysiskt stöd. Framöver bör man i församlingarna reda ut vilken del av äldrearbetet som är ordinärt församlingsarbete och vad som är diakonalt äldrearbete.

Institutionsvården av äldre har i allt högre grad övergått i serviceboende. Flyttningen från hemtrakten till en ny bostad glesar för det mesta ut åldringens vänkrets och skydds nätverk. En gammal människa som flyttat från sin hemtrakt drabbas ofta av ensamhet och otrygghet. För att beakta andliga behov hos åldringar på institutioner eller i servicebostäder behövs en ny form av samarbete, och på det arbetet bör man satsa resurser också i form av anställda. I det här läget skulle kyrkan ha möjlighet att utveckla en ny sorts institutionsdiakoni. Den kunde innebära att man inrättar tjänster inom institutionsdiakonin eller att man grundar diakonala institutioner. Detta är säkert något man i framtiden bör dra upp riktlinjer för. Utvecklandet av arbetet bör göras i samarbete med diakonianstalterna och organisationerna.

Tyngdpunkten i äldrearbetets metod bör förskjutas mot en större klientcentrering. Då man gör saker tillsammans och drar i samma tåtar skapas förutsättningar för klientcentrering. En förnyelse följer också av att tyngdpunkten förskjuts från kanslijobb ut mot fältet, där människorna finns och behöver hjälp.

I församlingarna bör diakoniarbetarna i högre grad bli personer som möjliggör olika funktioner. Då kunde frivilligarbetarna axla ansvar och få chansen att ta klivet från hjälptrupp till samarbetspartners. Yrkesfolk som blir pensionerade är en bra resurs då det gäller att arrangera frivilligverksamhet i församlingen. Diakoniarbetarna skulle få tid att utveckla sitt arbete och rikta hjälpen dit där den mest behövs.

De kyrkliga organisationerna och diakonianstalterna gör ett innovativt arbete för åldringarna. I framtiden bör de här aktörerna ses som resurser och goda samarbetspartners.

Forskningen i och utvecklandet av kyrkans äldrearbete bör utökas, liksom även kvalitetsarbetet inom äldreomsorgen. De anställda får stöd för att orka med arbetet och yrkeskunskapen inom äldrearbetet stöds också på det kyrkliga fältet med utbildning. Man försöker se till att församlingarna har en personal som behärskar äldrearbete och andlig vård.

Åtgärder:

- Kyrkans diakoni och samhällsarbete, stiftens församlingarna och kyrkans utbildningsanstalter utvecklar det diakonala äldrearbetet, där de sällast lottade kommer i första hand.
- Kyrkostyrelsen samarbetar med diakonianstalterna och organisationerna för att utveckla en mångsidig institutionsvård och drar i framtiden upp riktlinjerna för ett utvecklande av eventuella lokala småskaliga anstaltsfunktioner.
- Kyrkans diakoni och samhällsarbete, stiftens församlingarna och kyrkans utbildningsanstalter utvecklar utvärderingen av och forskningen i äldrearbetet.
- Klientcentrering betonas som utgångspunkt för kyrkans åldersvård och man skapar funktioner där olika generationer möter varandra, som till exempel arbete med en vardagsrumsfunktion, och man understöder en utvidgning av kamratstödsverksamheten.
- Församlingarna utvecklar institutionsdiakonin så att kontakten till församlingen stärks för de äldre som bor på institution, och i framtiden anställer man eventuellt diakoniarbetare som kan arbeta där, på samma sätt som sjukhuspräster gör.
- Församlingarna utvecklar frivilligarbetet så att volontärernas egna resurser beaktas, och man ger dem mera ansvar och utbildning. Här beaktar man särskilt äldre som ställer upp som frivilliga.
- Församlingens anställda utvecklar det förebyggande arbetet och hembesöksverksamheten
- Församlingens anställda fungerar som påverkare i samhällets äldreomsorg och serviceplaner för äldre görs upp.

5.3 Utvecklande av verksamhetens kvalitet

Att utveckla kvaliteten på äldrearbetet är en av kyrkans framtida utmaningar. De församlingsfunktioner som erbjuds äldre bör vara sådana som värdesätter gamla människor. Enligt kyrkans kvalitetssektion (2004) är målet för det kyrkliga kvalitetsarbetet att definiera den egna verksamhetens tillstånd och se över målen, identifiera starka sidor och områden som kräver förbättring. Man bör också nå samförstånd vid bedömningen av läget och slutligen att sätta igång en korrigerande verksamhet och lära sig av den.

Diakonin och äldrearbetet, som är ett av dess delområden, sorterar inom församlingsverksamhetens servicesektor. Kyrkans tjänster bör vara högklassiga och utgå från klientens behov. Men detta är något som man inom kyrkans verksamhetsfält inte ännu har ägnat särskild uppmärksamhet. En kvalitetsförbättring är möjlig på alla områden inom kyrkans äldrearbete. Satsningen på en bättre service ger också en bättre fungerande

arbetsgemenskap. Kvalitetsarbete är en process som kräver att man engagerar sig för de gemensamt uppställda målen.

När det gäller kvaliteten på servicearbete är det viktigt att servicen uppfyller de krav som ställs och de förväntningar man har på den. En organisation där kvaliteten är under kontroll kan inte komma på avvägar, utan avancerar planmässigt mot de mål man ställt upp. Då man utvecklar kvalitetsstyrningen bör arbetsgemenskapen ha sin egen verksamhetskultur i minne och anknyta kvalitetsarbetet starkt till den. Detta har man inte uppmärksammat tillräckligt inom kyrkan. Ofta finns här problem som hindrar utvecklandet av verksamhetens kvalitet.

Åtgärder:

- Kyrkostyrelsens diakoni och samhällsarbete, stiftens, församlingarna och kyrkans utbildningsanstalter kartlägger församlingsmedlemmarnas, de anställdas, arbetsgemenskapernas och nätverkens åsikter om verksamheten.
- I samarbete med stiftens och församlingarna utarbetar kyrkostyrelsen kvalitetsrekommendationer för äldrearbetet.
- Församlingarna och de kyrkliga samfälligheterna utarbetar strategin för äldrearbetet eller låter den ingå som en del av församlingens eller diakoniarbetets strategi.
- Församlingarna utvecklar en fungerande arbetspraxis för äldrearbetet.
- Församlingarna utökar dialogen med sina medlemmar och planerar att börja inbegära klientrespons

5.4 Effektivisering av samverkan och nätverksarbete

I Finland är välfärdstjänsterna på väg att på ett nytt sätt uppdelas i närservice och sådan som koncentreras till regioner eller områden. Kommuner och församlingar uppmuntras att på olika sätt söka regionala eller områdesbaserade lösningar för sin service. I enlighet med kyrkans och församlingarnas primära budskap är deras uppgift att trygga de svagares ställning. Då kommuner och församlingar går ihop kan de små samfundens betydelse minska, men den kan också växa. Kyrkan måste därför se till att verksamheten och servicen i områdena bibehålls trots samgången. Detta är en stor utmaning för kyrkan eftersom det inte är kostnadseffektivt att trygga servicen i glesbygden. Samtidigt orsakar den selektiva flyttningsrörelsen förändringar i servicestrukturen både i de områden som förlorar och de som tar emot befolkning.

Församlingarnas och kommunernas service upprätthåller och förbättrar invånarnas trygghet och välbefinnande. Målet för församlingarnas samarbete bör vara att trygga servicen med hjälp av nya arbetsformer och nya sätt att agera. Målet är att församlingarna utgör en del av servicestrukturen i kommunens äldrearbete. Det är också viktigt att att

man tryggar grundläggande församlingstjänster oberoende av boningsort. Samarbete på olika områden möjliggör effektivt bruk av alla resurser. Såväl i lokalt och regionalt som i riksomfattande samarbete bör man tänka på hur man bäst kan påverka. Att tillsammans föra ärenden vidare ger mera slagkraft.

Närsamarbete

Närsamarbete är såväl församlingarnas interna verksamhet och samarbetet mellan de olika arbetsformerna, som det arbete som görs tillsammans med andra lokala aktörer. I samarbetet bör man bedöma vad som är kyrkans primära uppgift, vilka formerna för samarbetet är och var gränserna går. Ett individcentrerat arbetssätt har varit det vanliga inom församlingarna. Prioritering av arbetet och begränsade resurser förutsätter att man bedömer möjligheten till samarbete både inom arbetsgemenskaperna och i förhållande till andra samarbetspartners.

Med närsamarbete eftersträvas ett läge där man inte gör dubbelt arbete utan med vettig organisering försöker uppnå ett resultat av god kvalitet. Då man i arbets- och nätverkssamarbetet vet vad var och en gör och vilken kunskap den egna arbetsgemenskapen besitter, kan man också utnyttja den rätt.

Regionalt och områdesbaserat samarbete

Verksamheten inom prosteriet har länge utgjort grunden för speciellt små församlingars samarbete. Prosteriets verksamhet har gjort det möjligt att erbjuda tjänster riktade till diakonins specialgrupper också i de församlingar där det är svårt att själv producera dem. Ett prosteri eller en ekonomisk region utgör också en bra befolkningsbas då man vill utveckla olika arbetsmodeller av projekttyp.

Att arbetsuppgifterna är så mångskiftande har gett de små församlingarna problem. I dem är det svårare att specialisera sig på olika uppgifter, medan detta är möjligt i större enheter. Samarbete baserat på prosteri, region och område gör det möjligt att få specialkunnande också till små församlingar.

För att de som arbetar inom kyrkans äldrearbete skall kunna utöka sin sakkunskap och specialisera sig krävs aktivt nätverkssamarbete med det offentliga servicesystemet, privata serviceproducenter, organisationer, närståendevårdare och andra aktörer. I framtiden bör man också fästa uppmärksamhet vid hur församlingens interna sakkunskap används och utvecklas samt hur man drar nytta av arbetsområdenas inbördes sakkunskap.

Enheterna och de utbildande institutionerna inom kyrkostyrelsens operativa avdelning bör utveckla samarbetet mellan präster, diakoniarbetare och kyrkomusiker och även deras kunnande i församlingarnas äldrearbete. Specialkunnande krävs då man skall ordna gudstjänster för demensavdelningarna, i rekreativ verksamhet och vid självvård av äldre som har mentala problem och lider av skuld känslor.

Samarbete på riksplanet

Vid riksomfattande samarbete får de som verkar inom prostrier och församlingar utbildning, utvecklingshjälp och stöd av kyrkostyrelsen, universiteten, yrkeshögskolorna och andra instanser. Personalen vid kyrkans centralstyrelse följer med hur äldrearbetet utvecklas inom samhället och internationellt och den är med och påverkar de samhälleliga besluten. För att öka uppskattningen av äldre människor och förbättra deras livsvillkor fungerar kyrkan som kritisk samarbetspartner i relation till de offentliga beslutsfattarna, serviceproducenterna och övriga samarbetspartners. Kyrkan utför ett serviceuppdrag som präglas av kristna värderingar.

Åtgärder:

- Kyrkostyrelsen, stiftet, församlingarna och kyrkans utbildningsanstalter utvecklar samarbetet och nätverksarbetet för åldringarnas bästa på riksnivå, regionalt och lokalt, i samarbete med staten, kommunerna, organisationerna och de privata aktörerna.
- Kyrkostyrelsen, stiftet, församlingarna och kyrkans utbildningsanstalter utvecklar nätverkssamarbetet och arrangerar utbildning i nätverksarbete.
- Kyrkostyrelsen, stiftet, församlingarna och kyrkans utbildningsanstalter utövar inflytande på samhället för att förbättra åldringarnas situation och livsvillkor.
- Stiftet och församlingarna utvecklar och stöder samarbetet inom de ekonomiska regionerna.
- Stiftet och församlingarna påverkar hur områdets infrastruktur utformas, t.ex. för att trygga transportservicen i glesbygden.
- I församlingarna utvecklas arbetsformer som är gemensamma för olika arbetsområden och i äldrearbetet drar man nytta av sakkunskapen inom dem.

5.5 Mångkulturellt äldrearbete

Under de senaste åren har Finland i snabb takt internationaliserats. Enligt statistikcentralen bodde 26 255 utländska medborgare i landet år 1990 och år 2004 var de 108 346. Internationaliseringen ställer krav på förändring också i kyrkans äldrearbete. I verksamheten bör även äldre invandrare och deras andliga och sociala behov beaktas.

De etniska minoriteterna bildar en mycket heterogen grupp. Målet i utvecklandet av verksamheten blir att öka majoritetsbefolkningens kännedom om olika kulturer. I församlingsarbetet kan social växelverkan mellan invandrargrupper ta sig många olika uttryck, från praktisk handräckning till allmän omvårdnad och startande av gemensamma aktiviteter och sammankomster. Då sociala nätverk saknas är sådana kontakter oerhört viktiga och de ger möjlighet att beakta de etniska gruppernas egna resurser och kunnande.

Invandrare från olika kulturer för också med sig en mångfald av religioner till vårt land. Inom kyrkans äldrearbete bör man inte enbart lyfta fram förhållningssätt till dem, utan också ta upp och utreda frågor om samarbete med andra religiösa grupper.

Kommunikationssvårigheterna och bristen på ett gemensamt språk är problem som delas av minoriteterna från olika kulturer. Speciellt framträdande är språkproblemet bland äldre invandrare. Deras kunskap i finska är ofta rätt bristfällig eller rentav obefintlig. En mångsidig aktiv gruppverksamhet skapar också en miljö där det är möjligt att lära sig finska och att bli acklimatiserad.

Åtgärder:

- Kyrkostyrelsens diakoni och samhällsarbete, stiftens församlingarna och de institutioner som utbildar för kyrkliga uppgifter sköter om att de anställda lär sig att möta åldringar från olika kulturer och att verka för ökad tolerans.
- Inom församlingarna utvecklar man en mångkulturell äldreverksamhet där man utnyttjar de etniska gruppernas egna resurser.
- Församlingarna utbildar folk som kan ställa upp som närstående till äldre från olika kulturer.

5.6 Personalens välmående och utbildning

Kyrkans diakoni- och äldrearbete har en bra och yrkeskunnig personal. Inom denna är ett stort antal till åren komna. Man bör fästa mera uppmärksamhet vid att personalen mår bra, är nöjd och orkar med arbetet. Då personalen mår bra och trivs med jobbet fungerar den bra och orkar med sitt arbete, också i tider av förändring. Äldrearbetet kräver specialkunnande, och därför bör man fästa särskild uppmärksamhet vid att utveckla ett sådant.

I utbildning för äldrearbete bör man särskilt utveckla beredskap att ge andligt stöd och se till att arbetstagarna ges möjlighet att utveckla sin egen andlighet. Dessutom behövs experter på många andra områden, bl.a. mental hälsa, marginalisering och droger. Utöver utbildning krävs inskolning, mentorskap, arbetshandledning, arbetsväxling, par- och teamarbete. Viktigt är att god information om vad arbetet kräver av skicklighet och kunnande förs vidare till nya arbetstagare i framtidens äldrearbete. Speciellt viktigt är detta då många arbetstagare samtidigt går i pension. Deltidsarbete eller andra arrangemang ger möjlighet till smidiga övergångar vid pensionering.

En utveckling som innebär sådana förändringar i arbetskraften sätter press på kyrkans ledarskapsutbildning. Ledarna får många äldre arbetstagare att leda. Åldersledarskap bör inlemmas i församlingarnas ledarskapskultur. Det gäller att se till att äldre arbetstagare orkar med sitt jobb.

Såväl i undersökningar som i det praktiska livet har ledarskapet inom kyrkan på senare tid varit föremål för kritisk granskning. Förmansuppgifterna i församlingen var förenbart på kyrkoherdens ansvar. Enligt kyrkoordinationen ankommer förmansuppgifter som gäller andligt arbete på kyrkoherden. Numera har man i en del av församlingarna gått över till ett ledarskapssystem med flera nivåer. När det gäller operativa uppgifter har man under de senaste åren utvecklat ett förmanssystem på mellannivå.

Systemet med sektorledare har introducerats i församlingarna och bör vidareutvecklas, eftersom man på det sättet kan dela på och sprida ut ledaruppgifterna. Inom diakonisektorn har de flesta församlingarna en ledande eller ansvarig diakoniarbetare som ansvarar för detta arbetsområde. Också en teolog kan ansvara för sektorn. Inom diakonin är det lättare att vara ledare om man har kunskap om området. En god ledarskapskultur skapar förutsättningar för arbetstagaren att nå de mål som uppställts för äldrearbetet.

För att främja äldrearbetets dragningskraft bör personalens kunnskap upprätthållas och fungera, så att vi också i fortsättningen har tillräckligt med kunniga teologer och diakoniarbetare. Genom att backa upp de anställda och ge dem möjlighet att delta i utvecklingsprojekt stärker man deras yrkeskunnskap. Rekrytering bör vara en del av kyrkans äldrearbete. Yrket bör i positiv anda presenteras för unga människor och personer som byter bransch och planerar vilken typ av arbete de ska välja. I framtiden är också invandrarna en möjlig arbetskraftsresurs.

Åtgärder:

- Kyrkostyrelsen, stiftet, församlingarna och de institutioner som utbildar för uppgifter inom kyrkan utvecklar kyrkans ledningsmodell, där man definierar och utvecklar förmännens och mellanskiktets ledarskap och genomför utbildning för ledare och sektoransvariga. Dessutom utvecklar man åldersledarskapet.
- Kyrkostyrelsen, stiftet, församlingarna och kyrkans utbildningsinstitutioner utvecklar informationsöverföringen, mentorskapet och den handledning som behövs då anställda byts ut eller pensioneras.
- Kyrkostyrelsens diakoni och samhällsarbete, stiftet, församlingarna och kyrkans utbildningsinstitutioner ger vid rekrytering akt på att få kunnig personal också till kyrkans äldrearbete.
- De utbildande institutionerna ansvarar för att nivån på specialkunnskap i äldrearbete beaktas i grundutbildning och fortbildning.
- Kyrkostyrelsen diakoni och samhällsarbete, stiftet, församlingarna och de institutioner som utbildar för uppgifter inom kyrkan utvecklar och ansvarar för den kompletterande utbildningen i äldrearbete och ger arbetstagarna stöd i deras andliga liv.

- Tillsammans med andra aktörer, t.ex socialsektorns kunskapscentra och skolorna inom branschen satsar kyrkans utbildningsinstitutioner och församlingar på att utöka utvecklandet av äldrearbetet på projektbasis.

5.7 Att trygga verksamheten

Prioritering och placering av tyngdpunkter är nyckelord då man i framtiden planerar verksamhet och ekonomi. Många församlingar brottas redan nu med problemet att få de ekonomiska resurserna att räcka. Församlingarna har uppmanats och fått stöd för att i högre grad samarbeta. I och med att kommunerna för sin service använder också den privata och tredje sektorns serviceproducenter har kommuner och församlingar på sista tiden intensifierat sitt samarbete. Inom kommunernas socialservice har man tagit i bruk ett system med servicesedlar. Med dem kan klienten köpa den service hon behöver av den producent hon väljer. Församlingarna har i viss utsträckning anslutit sig till denna grupp av tredje sektorns serviceproducenter.

Verksamhetsbetingelserna för kyrkans äldrearbete bör också i fortsättningen tryggas med budgetmedel. För att utöka och utvidga verksamheten kan man skaffa tilläggsfinansiering via nätverkssamarbete, genom att ombilda verksamheten till en stiftelse eller göra en del av funktionerna föreningsbaserade. Den ekonomiska verksamheten kan utökas genom att via Europeiska unionens socialfond skaffa stöd för projekten.

För att trygga verksamheten måste man skapa långsiktiga planer för kyrkans äldrearbete. Dessa planer, som även omfattar en kartläggning av personalbehovet, garanterar att arbetet fortsätter och utvecklas på ett högklassigt sätt. En förutsättning för verksamheten är också att man har en yrkeskunnig och rutinerad personal som orkar med sitt arbete. De ekonomiska resurserna bör inte dimensioneras att räcka endast för lokaliteter och verksamhet, utan också för utbildning av och upprätthållande av yrkeskunskap hos dem som verkar inom äldrearbetet.

Då man vill trygga framtiden för kyrkans äldrearbete bör man jämsides med de ekonomiska möjligheterna också beakta att de anställdas och församlingsmedlemmarnas egna resurser kan tas tillvara.

Åtgärder:

- Församlingarna garanterar ekonomiska förutsättningar för äldrearbetet och försäkras sig om att för detta arbete lämpliga, tillgängliga och trivsamma lokaliteter står till buds.
- Församlingarna reserverar ekonomiska resurser för en tillräckligt stor personal och för utvecklande av dess yrkeskunskap genom utbildning.
- För att bibehålla verksamheten och sprida den till glesbygden möjliggör församlingarna sambruk av lokaliteter.
- Församlingarna beaktar de anställdas och sina medlemmars andliga kapital i äldrearbetet.

5.8 Information

Kyrkan har ett stort utbud av olika typers verksamhet. Mångsidig tillgång till och förmedling av information om verksamheten ger målgruppen de bästa möjligheterna att aktivt delta i verksamheten. Man bör välja riktiga och rätt dimensionerade kanaler för informationsförmedling. Förutsättningen för en lyckad information är att man samarbetar med målgruppen. Bra information kräver också en särskild informationsstrategi.

När man informerar är det inte oväsentligt vilket budskap man ger och vilken form det har. En bred information som distribueras via många informationskanaler når ut på ett heltäckande sätt. En bra information ger upplysningar, skapar kontakt och väcker intresse för verksamheten. Informationen ger en bild också av den som ger ut den. De som svarade på enkäten som gjordes för strategin tyckte att församlingarna har en hel del bra verksamhet, men att informationen om den är otillräcklig.

Goda basbroschyrer är ett stöd i arbetet, de ger grundläggande upplysningar och är till nytta då man planerar den övriga informationen. Lokaltidningarna, församlingarnas egna informationsblad och webben ger möjlighet att ge olika teman inom informationen större bredd och djup. Utöver allmän information kan man där lyfta fram och belysa vissa arbetsområden i särskilda temanummer. Med mångsidig information kan man skapa en positiv uppfattning om äldre. Ett fungerande samarbete med medierna ger en god grund för att ta upp saker till diskussion och så kunna påverka i samhället.

Åtgärder:

- Kyrkostyrelsens diakoni och samhällsarbete, stiftens och församlingarna skapar och upprätthåller goda kontakter med medierna och utvecklar i samarbete med andra aktörer en lättläst information.
- Församlingarna informerar mångsidigt och tydligt om sin verksamhet, gärna i lättläst form.

- I sin information beaktar församlingarna handikappade åldringars och andra specialgruppers chanser att ta del av den. Utöver skriftliga meddelanden bör man söka också andra möjligheter, som t.ex. ljudinspelningar och webbinfo.

VI UPPFÖLJNING, UTVÄRDERING OCH FORSKNING

Denna strategi ger normer och riktlinjer för utvecklande av verksamheten. Den fungerar som karta och kompass vid planering och verkställande på lokal nivå. För att strategin skall genomföras krävs att man på alla håll vidtar föreslagna åtgärder. Eftersom församlingarna i landet är av mycket skiftande slag bör var och en av dem innan strategin genomförs göra en egen kartläggning av sin miljö. De lokala strategierna eller delstrategierna bör utarbetas så att de passar i respektive verksamhetsmiljö.

Kyrkostyrelsens kommitté för diakoni och samhällsarbete tillsätter en arbetsgrupp som följer upp strategin för äldrearbetet. Denna grupp kontrollerar hur strategin genomförs och stöder lokalförsamlingarna, de kyrkliga samfälligheterna och prosterierna i deras beredning av egna äldrepolitiska program och strategier. Med kartläggningar riktade till församlingarna följer uppföljningsgruppen med hur strategin genomförs, och har som mål att i fortsättningen samla exempel på goda lösningar och informera om sådana.

Arbetsgruppen utvärderar och begrundar de resultat och erfarenheter man får och fortsätter utgående från dem att med olika samarbetspartners utveckla kyrkans äldrearbete. Vid behov producerar arbetsgruppen mera material för utvecklandet och ordnar utbildning och information.

Forskning är en viktig del av utvecklandet. Den ger ny kunskap och nya arbetsredskap. Strategiarbetsgruppen vinnlägger sig om att främja forskningen om äldrearbete och samarbetar med utbildningsinstitutioner och andra som ägnar sig åt forskning.

Arbetsgruppen följer aktivt med hur äldrepolitiken utvecklas i samhället, ute i världen och på europeisk nivå.

LITTERATUR

Uppgifter om undersökningarna

Klientenkäten utfördes som en strukturerad enkät inriktad på fyra målgrupper inom äldrearbetet, alla i olika delar av landet. En av målgrupperna var ett möte för äldre råden, arrangerat av länsstyrelsen i östra Finlands län. I den deltog 22 ordförande för äldre råden. Den andra enkäten genomfördes vid Lahden Setlementiliittos och Lahtis kyrkliga samfällighets motionsinriktade sommarkrets. På den enkäten svarade 25 av kretsens deltagare. Den tredje enkäten gjordes i en äldregrupp inom Helsingfors Stadsmission, och här var svararna 14 stycken. Den fjärde klientenkäten gjordes med pensionärer som deltog i Aleksinkulmas verksamhet i Uleåborg och svararna var 10 till antalet. Det var alltså sammanlagt 71 personer som deltog i enkäten. Svaren analyserades med statistikprogrammet SPSS. Av svaren framgick att svararna också var församlingsaktiva. I sammanställningen av enkätsvaren blev två önskemål särskilt tydliga. Det klart första önskemålet var en utvidgning av hembesöksverksamheten, det andra att det skall bli möjligt att få transport till olika evenemang. I övrigt var man i allmänhet mycket nöjd med den verksamhet församlingen erbjuder. Man önskade dock klarspråk i talen och utökad information om den digra verksamheten.

På enkäten Ikäntyvien yksinäisyys (ung. Åldrande och ensamhet) som gjordes av Centralförbundet för de gamlas väl svarade ungefär 4 100 personer som fyllt 75 år.

Litteratur

Himanen, Pekka (2004). Det intresserade, stimulerande och kreativa informationssamhället. Finland inför framtidens utmaningar. Framtidsutskottets teknikvärdering 21, Riksdagens kanslis publikation 9/2004.

Mikkola, Arto (2005). Hyvä arki vanhuudessa? Toimintamalleja hengellisiä tarpeita huomioivaan vanhustyöhön. Kirkkopalvelujen julkaisuja n:o 11, 2005.

Routasalo, Pirkko, Pitkälä, Kaisu ja Saarikko, Niina (2005). Ikäntyvien yksinäisyys. Vanhustyön keskusliitto. Tutkimusraportteja 3, 2003.

Teinonen, Timo (2005). Uskonnollisuus ja terveys iäkkäillä. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C osa 225. Turun yliopisto, Turku 2005. Pallosalama Oy – Turku 2005.

Social- och hälsovårdsministeriet. Nationell handlingsplan mot fattigdom och utslagning (SHM, ur arbetsgruppromemoria 2001:11).

Social- och hälsovårdsministeriet. Det nationella hälsovårdsprogrammet (2002).

Social- och hälsovårdsministeriet. Det nationella utvecklingsprojektet för det sociala området (i promemorian 2003:11).

Statsrådets framtidsredogörelse (2005).

Trygghet i vardagen. Program för den inre säkerheten. Målbild för Finlands inre säkerhet år 2015. Inrikesministeriet (2004).

Kyrkostyrelsen/statistik